

Dette udvidet resumé er udgivet i det elektroniske tidsskrift

Artikler fra Trafikdage på Aalborg Universitet

(Proceedings from the Annual Transport Conference at Aalborg University)

ISSN 1603-9696

<https://journals.aau.dk/index.php/td>

trafikdage
NY VIDEN & NETVÆRK

Forældres rolle i cykelfremme

Rikke Schrader Andreassen, COWI, riad@cowi.com og Birgit Berggrein, Randers Kommune, bibe@randers.dk

Indledning

Skolebørns muligheder for at selvtransportere (dvs. gå, cykle eller tage bus alene) har både store fordele for børnene selv og samfundet. Mange forældre vælger imidlertid fortsat at køre deres børn til skole, fordi de oplever at have meget "på spil", når de skal tage stilling til og vurdere deres børns evne til at selvtransportere. Selvom der stadig er behov for (skole)busser til elever, der rejser over større afstande, ligger der et stort potentiale i gøre flere børn og unge klar til at selvtransportere på de korte afstande. Fordelene ved at gå og cykle er mange: Bevægelse forbedrer helbredet, reducerer CO₂-udledningen fra biltrafik og mindsker trængslen i byerne. Sundhedsstyrelsen peger desuden konkret på hverdagscykling som en god måde at få børn til at være mere fysisk aktive og styrke sundhed, trivsel og indlæring i skolen ([Sundhedsstyrelsen 2019](#)).

Randers, Aabenraa og Egedal Kommuner ønskede at blive klogere på forældres rolle i børns muligheder for selvtransport i et innovationsprojekt med støtte fra Vejdirektoratets cykelpulje. Med projektet "Forældres rolle i cykelfremme" ønskede de tre kommuner at bidrage til en positiv udvikling i antallet af børn og unge, der selvtransporterer til skole og dermed forbedre sundhed, indlæring og livskvalitet blandt børn og unge. Ved at styrke forældres incitament til at lade skoleelever selvtransportere til skole, er det derudover forhåbningen at forbedre trafikulturen blandt forældre og dermed understøtte trygge og trafik sikre skoleveje.

For at kunne skabe den ønskede forandring, har det været afgørende at forstå forældrenes drivkræfter og barrierer for at lade deres børn selvtransportere. På vegne af kommunerne har COWI derfor udført en antropologisk undersøgelse blandt 29 forældre og børn i de tre kommuner og talt med dem om bl.a. cykelkultur, forældreskab og hverdagslivets organisering. På baggrund af undersøgelsen har COWI udviklet fem indsigter om børns selvtransport.

Indsigt 1. Trods forskellige tilgange til selvtransport er det i høj grad børnenes placering i et "transporthierarki", der afgør, i hvilken grad de selvtransporterer

De interviewede forældre kan opdeles i to grupper:

1. **De, der tilskynder selvtransport:** Disse forældre har særligt fokus på cykling. Det er vigtigt for dem at lære deres børn at cykle. De forbinder cykling med værdier som selvstændighed og ansvar, og forældrene har typisk selv været glade for at cykle, da de var børn. De træner skolevejen med deres børn, fordi det giver dem trykthed at vide, at børnene kan begå sig i trafikken.
2. **De, der kører deres børn til skole:** Disse forældre er ikke modstandere af selvtransport, og de nævner sundhed, frisk luft og selvstændighed som de stærkeste drivkræfter for cykling og selvtransport. Men oftest vælger de alligevel at køre børnene, enten fordi de selv skal samme vej i bil, eller fordi de er bekymrede for at sende deres børn alene af sted på cyklen.

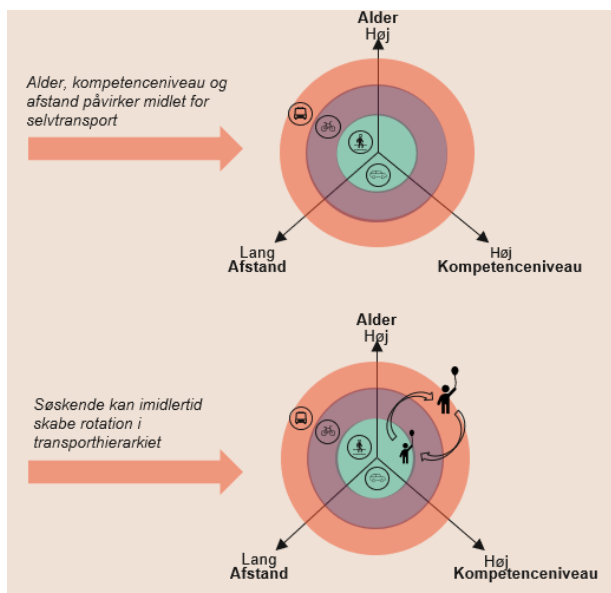
Generelt ser vi en tendens til, at afstand, alder og kompetenceniveau er faktorer i det, vi har valgt at kalde et "transporthierarki", se figur 1, der har indflydelse på børnenes mulighed for selvtransport (se illustration nedenfor):

- De yngste børn køres eller følges til skole, fordi de endnu ikke har alderen og kompetencerne til at selvtransportere, og de er derfor placeret inderst i "transporthierarkiet".
- Flere børn går til skole, indtil de har kompetencer til at cykle. På den måde lærer de skolevejen at kende og bevæger sig længere udad i "transporthierarkiet".
- At tage kollektiv trafik (måske med undtagelse af nogle skolebusser) kræver det højeste kompetenceniveau, fordi børnene skal holde øje med, hvornår de skal med og af bussen og evt. skifte undervejs. Derfor er det oftest børn med en vist alder og afstand til skolen, der benytter kollektiv trafik, og de placerer sig således yderst i "transporthierarkiet".

Men den transportform, som barnet faktisk benytter, påvirkes i høj grad af, hvor søskende befinder sig i "transporthierarkiet":

- Mindre søskende kan f.eks. cykle i skole i en tidlig alder, hvis de følges med ældre søskende.
- Modsat er det nemt og komfortabelt for ældre søskende at køre med i bilen, hvis forældrene selv transporterer sig i bil, selvom de har kompetencerne til at selvtransportere.

"Jeg kører på arbejde samtidig, og så er det nærliggende, at jeg kører forbi og sætter [børnene] af. Det passer jo bare så fint. Den store kan godt cykle selv, men hende på otte år er vi ikke helt sikre på endnu"
- en far

Figur 1: Illustration af "transporthierarkiet" – en model udviklet af COWI.

Indsigt 2. Familiens hverdagslogistik udfordrer selvtransporten

Familiernes transport i morgentimerne og om eftermiddagen er ikke ens. I morgentimerne følger familierne ofte et fast mønster i hjemmet og beskrives af de fleste som stressende, ligesom trafikken er værre og derved føles mere utryk om morgenen. Eftermiddagene kan variere alt efter, hvad børnene skal efter skole (f.eks. fritidsaktiviteter), og der er ofte meget hverdagslogistisk planlægning for familierne. Til gengæld er der oftest mindre trafik om eftermiddagen.

Foruden selvtransportens påvirkning af sæsoner og vejrforhold, kan det for forældrene være en udfordring at få hverdagslogistikken til at gå op. I pressede situationer bliver selvtransporten derfor let udfordret af tilvalget af bilen – også for de forældre, som ellers prioriterer cykling.

"[Hvad giver udfordringer i hverdagen?] Logistik! At få hverdagen til at hænge sammen"
- en mor

"De [børnene] cykler selv hjem. Det er ikke så slemt hjemad, der er ikke så meget trafik. Det er værst, når de skal afsted"
- en far

Indsigt 3. Bekymring for børnenes trafiksikkerhed kan ramme alle forældre

Både de forældre, der tilskynder selvtransport, og de, der kører deres børn til skole, kan – i større eller mindre grad – blive bekymrede for børnenes sikkerhed i trafikken. Bekymringen kan grunde i:

- At forældrene ikke stoler på, at andre bilister kører hensynsfuldt – særligt i morgentimerne.
- At forældrene ikke stoler 100% på børnenes formåen, da nogle børn kan være distraete.
- At de stoler på deres egne børns formåen, men ikke kammeraternes og er bange for, at børnene lader sig påvirke heraf, f.eks. når de cykler sammen.

- At konkrete steder og omgivelser skaber frygt for børnenes sikkerhed, f.eks. sving med dårligt udsyn eller manglende belysning og afmærkning.
- At fortællinger om trafikuheld, nærved-ulykker eller sågar nationale nyheder (f.eks. om kidnapning) på forskellige vis bliver incitament for *ikke* at lade deres børn selvtransportere eller at køre bestemte ruter.

"Jeg vil gerne sige, at jeg kan stole på mine børn. Men på dagen, når man ser andre børn gøre noget andet i trafikken, så gør man som barn det samme som de andre. Ikke fordi mine børn er bevidst ulydige"
- en mor

"[Vores dreng] drejede bare uden at se sig for, og det så vi en dag. Så vi trænede med ham"
- en mor

Indsigt 4. Selvtransport er en værdi og et aktivt valg for forældrene, hvorfor beslutningen herom kan opleves som et spørgsmål om risikovillighed

Forældrene har selv været vant til at selvtransportere, da de var børn. De har gode oplevelser med det og oplevede ikke selv, at de havde et valg. Alligevel opfatter forældrene i høj grad selvtransport for deres egne børn som et aktivt valg, de som forældre skal tage. Et valg, der er forbundet med værdier om selvstændighed og sundhed, og som vejes op imod risiko.

Forældrene oplever selvtransport som risikofyldt – og som en større risiko nu, end da de selv var børn. Modsat betragter de transport i bilen som sikkert, og derfor mindre stressende og bekymrende. Når forældrene kører deres børn til skole i bil, kan det derfor være et udtryk for omsorg til børnene: Når hverdagen bliver presset, kan turen i bilen kan være et pusterum, hvor man taler med børnene og har kvalitetstid.

Forældrene har forskellige strategier til at håndtere følelsen af risiko:

- **Begrænsning:** Børnene må ikke – eller kun i begrænset omfang – selvtransportere, og børnene kører derfor enten med forældrene eller bliver fulgt til skole på anden vis.
- **Træning:** Nogle forældre træner selvtransport med børnene og laver aftaler med dem omkring deres færdsel i trafikken. Forældrene træner ikke blot ruten med deres børn, men også en strategi for, hvordan de skal gå eller cykle den, f.eks. hvor de skal krydse vejen, og hvor de skal stå af og trække cyklen.
- **Aftaler og overvågning:** For nogle forældre spiller mobiltelefonen en afgørende rolle for deres tryghed. Nogle har f.eks. GPS-tracking på deres børns telefoner, så de kan kontrollere, at børnene er nået frem til skolen. Andre har aftaler med børnene om, at de skal sende en besked ved sikker ankomst til skolen (hvilket børnene dog ofte glemmer).

"Når jeg bruger tid med mine børn i bilen, så snakker vi sammen. Ikke nødvendigvis dybt: Hvad har I lavet i dag? Hvad vil I have til aftensmad?"
- en mor

"Vores søn startede med at cykle alene, da han var ni, for dér fik han en mobiltelefon, hvor vi kunne sætte ham på GPS"
- en mor

Indsigt 5. For børnene giver selvtransport stor værdi, og utryghed fylder ikke på samme måde som hos forældrene

Børnenes synes, det er rart og hyggeligt at blive kørt i skole, fordi det er varmt i bilen, og man kan høre musik, slappe af og snakke med sin familie. Men børnene er også glade for at cykle: de har det "fint" med selv at tage afsted, og de forholder sig i lav grad til, om de har et valg.

For børnene er selvtransport forbundet med:

- › **Frihed:** Man kan f.eks. komme hurtigere hjem fra skole eller selv tage til fritidsaktiviteter.
- › **Socialt samvær:** Tiden i bussen eller på cykel bruges helst med venner, og det kan være et incitament til at cykle, hvis man kan følges med søskende, kammerater og naboer.
- › **Kvalitetstid:** I børnenes optik bliver man glad af at cykle, og selvtransport kan være kvalitetstid; særligt hvis man har selskab og følges med venner og søskende, og tiden kan også bruges til at slappe af f.eks. i bussen.

Modsat forældrene er børnene ikke bekymrede for at selvtransportere. Dele af skolevejen kan dog være udfordrende, hvis der er bakker, huller i vejen og "ruflet" overflade, og børnene trækker nogle gange ud i rabatten, hvis der kommer lastbiler. Men det er ikke utrygt, og de stoler på deres egen formåen.

Til gengæld kan vejr og vintersæson være barrierer for cykling og gang: hvis det regner, er koldt eller mørkt, foretrækker børnene at blive kørt eller tage bus. Flere cykler derfor i sommerhalvåret, og tager bus eller bil i vinterhalvåret.

"Utryghed? Det er ikke rigtig noget, jeg har tænkt over"
- pige, 13 år

"Det er sjovt at cykle med vennerne"
- dreng, 9 år

"Det værste ved at cykle er, hvis der regner sindssygt meget"
- dreng, 9 år

Styrkelse af forældres tryghed og incitament

Forældres og børns oplevelse af transport ikke er den samme. Børnene har mod på at selvtransportere, hvis forældrene forlanger det af dem, og for dem er det ikke forbundet med risiko og utryghed. Det er derfor ikke børnene, der er en barriere for, at de i højere grad kan selvtransportere.

Undersøgelsen peger på, at der er store følelser og værdier som selvstændighed, sundhed, omsorg og kvalitetstid i spil for forældrene, når de tager en beslutning om børnenes selvtransport, ligesom alle forældre kan rammes af bekymring, som spænder ben for børnenes mulighed for selvtransport. Vil man have flere børn til at selvtransportere, er det derfor i høj grad hverdagslogistikken og forældrenes oplevelse af tryghed, der skal arbejdes med.